

NYÚLKETREC

JOHN UPDIKE

Fordította

Gy. Horváth László

NYÚL
KETREC

JOHN UPDIKE

REGÉNY

NYÚL-SOROZAT 2.

21. SZÁZAD
KIADÓ

Budapest, 2019

A fordítás alapjául szolgáló mű:
John Updike: *Rabbit Redux*

A fordítás a 2012-ben megjelent Random House Trade Paperback Edition alapján készült.

Copyright © 1971, John Updike
Copyright renewed © 1988, 1999, John Updike
All rights reserved.

Author photo © Getty Images

Hungarian translation © Gy. Horváth László, 2019

© XXI. Század Kiadó, 2019

ISBN 978 615 5759 72 7

VLAGYIMIR SATALOV ALEZREDES:

Indulok a csatlakozógyűrűhöz.

BORISZ VOLINOV ALEZREDES,

A SZOJUZ-5 PARANCSNOKA:

Csak óvatosan, ne olyan vadul.

SATALOV ALEZREDES:

*Időbe telt, hogy megtaláljalak benneteket,
de most már megvagytok.*

I.

APA / ANYA / HOLD

PONTBAN NÉGYKOR FAKÓ FÉRFIK LÉPNEK KI a kis nyomdából, hunyorgó kísértetek, míg a kinti fény úrrá nem lesz a hozzánk tapadó benti világításon. Téli ilyenkor már sötét a Pine Street, korán jön le a sötétség a hegyről, amely Brewer stagnáló városa fölé emelkedik, de most, nyáron a csillámkőtől szikrázó gránitjárdák és az egymástól csak pettyezetett áldeszka borításaik, lombfűrészrel cifrázott, reménykedő kis tornácaik, szürke tejesüvegládáik, kormos ginkgofáik meg a járdák mellett perzselődő autók révén megkülönböztethető sorházak mintha fényrobbanásba dermedten vibrálnának a napon. Hogy a halódó városmagot föltámassza, a tanács egész háztömböket bontatott le parkolóknak, így aztán sivár, gazzal benőtt, csupa törmelék térség ömlik el a hajdani forgalmas utcák helyén, fed fel olyan templomhomlokzatokat, amelyeket messzebből eddig nem lehetett látni, nyit új perspektívákat hátsó bejáratokra, sikátorfélékre, növeli még terjedelmesebbre a kegyetlen ragyogást. Az ég felhőtlen, mégis színtelen, ónos, lebegő páratömeg, mint a pennsylvaniai nyarakon általában, amik semmi másra nem jók, mint hogy burjánozzon minden, ami zöld. Az emberek még csak le sem barnulnak; megsárgulnak a rájuk száradó verejték alatt.

A műszakot letevő nyomdászok között van egy férfi meg a fia is: Earl Angstrom és Harry. Az apa már majdnem nyugdíjaskorú, minden kiszikkadt belőle, arcát üresre mosták a sérelmek, és be-

horpad a folyton csúszkáló, rossz műfogsor fölött. A fia öt hüvelykkel magasabb nála, és kövérebb is; élete delén már puha, és valahogy fakó, savanyú. Kis orra meg az enyhén fölhúzódó felső ajka, amivel régen kiérdemelte a Nyúl becenevet, vastag dereka és a tízévnyi sorszedő munka által belénevelt óvatos görnyedtség, mind-mind a gyöngeség, a jellegtelenséggel határos gyöngeség jele. Noha termete, tömege és az a maradék éberség, ahogyan a fejét mozdítja, még mindig felhívja rá a figyelmet az utcán, már évek óta senki sem nevezi Nyúlnak.

– Bedobunk egyet, Harry? – kérdi az apja. A sarkon, ahol a mellékutcájuk a Weiserrel összefut, van egy buszmegálló meg egy bár, a Főnix, utóbbit kívül cowboycsizmás, pucér neonlány, belül a homályos falakra pingált kaktuszok díszítik. A buszok, amelyekre majd felszállnak, ellentétes irányba viszik őket: az öreg a 16A-val megkerüli a hegyet Mt. Judge városkába, ahol egész életét töltötte, Harry pedig a 12-essel Penn Villasba megy, a Brewertől nyugatra eső új lakótelepre, ahol százhusz négyszögölnyi, buldózer rajzolta telkeken kis ranchházfélék állnak, a pázsiton juharcsemeték kipányvázva, nehogy elröpítse őket a szél. Három éve költöztek oda Janice-szel meg Nelsonnal. Az apja még ma is árulásnak tekinti, hogy hátat fordítottak Mt. Judge-nak, így aztán a legtöbb délután isznak egyet, hogy az elválást megkönnyítsék. Tíz éve dolgoznak együtt, és lassan belenőttek abba a szeretetbe, ami Harry gyerekkorában is meglelt volna talán, ha nem toronylik közjük az anyja árnyéka.

– Egy Schlitzet – mondja Earl a csaposnak.

– Nekem daiquirit – egészíti ki Harry. A légkondicionálás úgy fel van tekerve, hogy legyűri és begombolja az inge ujját. Mindig fehér inget hord, munkába és utána is, hogy a nyomdafestéket semlegesítse. Rituálisan megkérdezi az apjától, hogy van az anyja.

De az apja most nem a rituálénak megfelelően válaszol. Általában azt mondja: „Jól, már ahogy lehet.” Ma viszont össze-

esküvő módjára közelebb csusszan a pult mentén, és így felel:
– Nem olyan jól, mint lehetne, Harry.

Az anyjának Parkinsonja van, már évek óta. Harry elhessegeti a képét, azt, amivé lett, a lazán verdeső, bütykös kezét, a szégyenlős csoszogását, a csodálkozó, üres tekintetét, ahogy ránéz, bár az orvos szerint az agyának semmi baja odabenn, a száját, amit nyitva felejt, míg a kicsorduló nyál nem emlékezteti rá. – Úgy érted, éjszakánként? – Mintha magával a kérdéssel is a sötétbe akarná száműzni az anyját.

Az öreg azonban ezt a hessegetést is blokkolja. – Nem, éjszakánként jobban van mostanság. Ráállították egy újfajta tablettára, azt mondja, ettől jobban alszik. Inkább az a baj, amit a fejébe vett.

– Mit vett a fejébe, apa?

– Mi erről nem beszélünk, Harry, nem olyan az ő természete, az efféléről mi sose beszélünk. Anyád meg én mindig kerültünk bizonyos témákat, így neveltek bennünket, lehet, hogy rosszul tették, nem tudom. Nem is a fejébe vette, hanem *beleverték*.

– Kicsodák? – Harry belesóhajt a daiquiri habjába, és arra gondol: már az apja is hanyatlik, mindketten hanyatlanak. Öszszehordanak mindenfélét. Ahogy az apja még közelebb nyomakodik, hogy megmagyarázza, ő is olyanná válik a szemében, mint az a száz meg száz keszeg, siránkozó öreg szivar a városban, akik hatvan éve szopják ugyanazt a téglacsecset, és maguk is kiszáradtak, vele együtt.

– Hát, akik eljárnak hozzá most, hogy fél napokra ágyhoz van kötve. Mamie Kellog, például, meg Julia Arndt. Nehezemre esik, hogy ezzel terheljelek, Harry, de most már olyan zöldségeket beszél, Mim meg ugye a nyugati parton van, hát csak te segíthetsz, hogy kiigazodjak rajta. Nehezemre esik, hogy ezzel terheljelek, de már olyan zöldségeket beszél, még Janice-t is föl akarja hívni.

– Janice-t? Minek hívná föl Janice-t?

– Hát. – Meghúzza a korszót. Csontos keze fejével végigtörli a felső ajkát, az ujjai félig begörcsülnek közben: görcsös öregemberkarmok. A laza fogsor grimaszba csúszik, ahogy nekidurálja magát. – Hát, mert *Janice-ről* van szó.

– Az én Janice-emről?

– Csigavér, Harry. Ne a rossz hírek hozóját okoljad. Én csak azt próbálom elmagyarázni, hogy miket beszélnek, nem azt, hogy én mit gondolok a dolgról.

– Azon csodálkozom, hogy egyáltalán szóba kerül. Mostanában én is alig látom, folyton kinn lóg a Springer-telepen.

– Hát éppen ez az. Lehet, hogy a te hibád, Harry. Túlságosan is készpénznek veszed Janice-t... azok után. – Azok után, hogy elhagyta. Azok után, hogy meghalt a kisbaba. Azok után, hogy Janice visszafogadta őt. – Tíz éve, ugye – teszi hozzá az apja fölöslégesen. Harry érzi, itt ebben a hideg bárban, ahol kaktuszok sorakoznak plasztikcserepekben a tükrök alatti polcokon, és folytonos polikróm paraboláját rója a kis Schlitz-reklám, hogy megfordul vele a világ. Reménykedő hidegség növekedik benne, markolja meg a csuklóját az ingmandzsetta alatt. A hír még nem teljes, egy új kombináció még szétfűzhatja ezt az áporodott békességet.

– Harry, az emberi rosszindulat véleményem szerint határtalan, szegény pára meg nem tud védekezni ellene, csak fekszik ott, hát muszáj végighallgatnia. Bezzeg tíz évvel ezelőtt még helyre tette volna őket. Rájuk terítette volna a száját. Szóval azt hallja tőlük, hogy Janice félrelép. Persze csak egy férfival, Harry. Azt senki se mondja, hogy kikapós volna.

A hidegség fölűszik Nyúl karján a vállába, aztán le az erek ágazatán a gyomrába. – Nevet is mondanak?

– Tudtommal nem, Harry. Hogy is mondhatnának, ha egyszer szóbeszéd az egész?

– Hát, ha rágalmazni tudnak, nevet is kitalálhatnak hozzá.

A bárban megy a tévé, a hang le van véve. Aznap már vagy huszadszor indul a rakéta, a tizedmásodpercek gyorsabban pörögnek visszafelé, mint hogy a szem követni tudná, egészen a zéróig: akkor a magas üst alatt fehér fortyogás, az űrhajó olyan lassan emelkedik, hogy szinte biztosan el fog dőlni, aztán már csak röpkülő pötty, billegő csillag. Emberek mormolásznak a bár sötétjében. Őket senki sem emelte föl, ők itt maradtak. Harry apja kíváncsiskodva motyogja: – Nem vettél észre rajta semmi különöset, Harry? Nézd, én tudom, hogy valószínűleg kalap szar az egész, de... nem vettél észre rajta, érted, semmi különöset?

Nyúl rossz néven veszi apjától a csúnya beszédet; kényesen fölemeli a fejét, mintha a tévét akarná nézni, ahol újra kezdődik az a műsor, amelyikben a résztvevők azt próbálják kitalálni, milyen nyereség van eldugva a függöny mögé, aztán ugrálnak, sikonganak, egymást csókolgatják, amikor kiderül, hogy egy nyolc láb magas fagyasztó. Lehet, hogy téved, de egy pillanatig megesküdne rá, hogy az a fiatalasszony kinyitja a száját csók közben, és megízlelteti a nyelvét a műsorvezetővel. Mindenesetre nem bírja abbahagyni. A műsorvezető a kamera felé forgatja a szemét, a stáb megkönyörül rajta, és reklámra vált. Spagetti-képek hussannak el, meg valami operaénekes. – Mit tudom én – válaszolja Nyúl. – Elég sokat iszik mostanában, de hát én is.

– Te aztán nem – mondja az öreg –, te nem vagy iszákos, Harry. Amennyi iszákost én életemben láttam, ott van példának okáért Boonie a gravírozóknál, na, az tényleg iszákos, ez fogja a sírba vinni, ő is tudja, de akkor se bírná abbahagyni, ha megmondanák neki, hogy holnap meghal. Lehet, hogy esténként föl-hajtasz egy-két pohár whiskyt, elvégre te sem vagy már hátul-gombolás, de iszákos, az nem vagy. – Belerejti a sörbe a lepcsés száját, Harry pedig megkocogtatja a pultot: kér még egy daiquirit. Az öreg közelebb nyomul. – Meg ne haragudj a szóért,

Harry, ha nem akarsz, nem válaszolsz rá, de hogy vagytok az ágyban? Azzal nincs semmi baj?

– De – mondja lassan Nyúl, taszítja ez a kotnyeleskedés –, tulajdonképpen van. Mesélj anyáról. Mostanában is rátör a fuldoklás?

– Nem, én legalábbis nem veszem észre. Alszik, mint a tej, ezekkel az új zöld tablettákkal. Az orvostudomány csodákat művel, szó, ami szó – még tíz év, és csak úgy tudunk majd meghalni, ha elgázósítanak bennünket, az a Hitler nem is volt olyan hülye. Már agyalágyultak sincsenek: reggel-este egy tablettá, és annyi az eszük, mint az Einsteinnek. Szóval, ha jól értem, azt mondd, hogy nincs minden rendben az ágyban?

– Ha őszinte akarok lenni, apa, sose volt egy nagy szám. Szokott még elesni? Anya.

– Lehet, hogy egyszer-kétszer fölbukik napközben, de nekem nem árulja el. Hányszor mondtam neki, *megmondtam*, maradj ágyban, nézd a tévét. De az az elmélete, minél tovább tudja csinálni a dolgokat, annál később dől ágyának végleg. Én viszont úgy gondolom, jobb lenne, ha vigyázna magára, tartósítaná magát, hogy úgy mondjam, még egy-két év, és kitalálnak egy új tablettát, ami ezt is elintézi, akár a náthát. Itt vannak példának okáért ezek a kortizonok, bár az orvos azt mondja, még nem tudják, lehet, hogy a mellékhatások a bajnál is rosszabbak lesznek. Érted: a rák. Én erre azt mondom, nem nagy kockázat, már a ráknak is nemsokára annyi, ezekkel az átültetésekkel meg lassan az egész bensőnket ki tudják cserélni. – Az öreg maga is hallja, hogy túl sokat beszél, megroskad az üres söröskorsó fölött, a hab maradéka csúszik lefelé a falán, de azért gépiesen hozzát teszi még, mintegy összegzés gyanánt: – Rémes dolog ez. – S amikor Harry nem reagál: – Hogy gyűlöli, hogy nem tud tüsténkedni.

Működésbe lép a rum. Nyúl már nem érzi a hideget, a szíve kezd fölemelkedni. Idebenn mintha ritkább lenne a levegő,

a szeme hozzászokik a sötéthez. Megkérdi: – És az agya? Csak nem azt akarod mondani, hogy dilibogyókat kéne szednie?

– Őszinte leszek, Harry, nem akarok hazudni neked, vág az esze, mint a borotva, már amikor ki tudja bökní a szavakat. És ahogy már mondtam, mostanában nem hagyja nyugton ez a dolog Janice-szel. Nagy jót tennétek vele, isten az atyám, nem akarlak nyaggatni, de nagy jót tennétek vele, ha te meg Janice át tudnátok ugrani ma este. Minél ritkábban lát benneteket, annál többet kombinál. Tudom, megígérted, hogy vasárnap átjöttök a születésnapjára, de az a helyzet, ha valaki ágyhoz van szegezve, és csak a hülye tévé meg azok a gonosz boszorkák az egyedüli társasága, akkor egy hét is egy évnek rémlik. Ha valamikor át tudnál ugrani még a héten, és elhoznád Janice-t is, hogy Mary lássa...

– Szeretnék, apa. Tudod, hogy szeretnék.

– Édes istenem, én ne tudnám? Tudom én, jobban, mint hinned. Te is abban a korban vagy már, amikor az ember ráébred, hogy az örege nem az a szélkelep, aminek tartotta.

– Az a baj, hogy Janice tíz-tizenegyig dolgozik a telepirodán, én meg nem szívesen hagyom magára a gyereket a házban. Menem is kéne már, biztos, ami biztos. – Nehogy leégjen a ház. Nehogy beköltözzön valami örült. Az újságban folyton ilyesmi történnek. Látja az apja arcán – ahogy gyanúsán összepréselődik a szája, feszes hályog ereszkedik a fakó szemére –, hogy úgy gondolja: a gyanúja igazolva. Nyúl vöröset lát. Kotnyeles vén trotty. Még hogy Janice: kinek kellene az a liba? Mindig is az apjába volt szerelmes, aztán úgy maradt. Madarat lehet vele fogatni, mióta kiségt a telepen, ezeknek a nyári estéknek a felét ott tölti, vacsorára se jön haza, tévévacsora, Nelsont is neki kell lefektetnie, s aztán várja, hogy Janice sugárzóan befusson, olyankor be nem áll a szája; sohasem volt még így eltelve magával, tulajdonképpen megmelengeti Nyúl szívét. Rossz néven veszi, hogy

az apja Janice-t használja ellene eszközül, s azzal üt vissza, ami kézre esik, az anyjával. – A házi orvosok még nem hozta szóba az öregek otthonát?

Apja agya lassan kapcsol vissza a saját feleségére. Harry agyából kipattan egy gondolatszíkra, mint a vonatkerékből, amikor váltón csattog át. Lehet, hogy anya is csinálta apával? Megcsalta? Ez a sok kíváncsiskodás az ágygal kapcsolatban mintha valamilyen tapasztalatra utalna. Bár nehéz elképzelni, nemcsak azt, hogy kivel, hanem hogy mikor, hiszen anya mindig otthon volt, amennyire vissza tud emlékezni, soha senki nem jött látogatóba a kefekötőn meg a Jehova tanúin kívül, de azért a gondolat fölizgatja, pont úgy, ahogy az apja pletykálkodása megdermesztette, lehetőségeket tár fel. Közben az apja mondja a magáét. – ...még az elején nem. Addig legalábbis, amíg ágnak nem dől. De ha már nem tudja ellátni magát, mielőtt nyugdíjba mennék, hogy egész nap mellette lehessenek, hát, akkor bizony ez is számításba jöhet. De erre gondolni se bírok. Úristen, erre gondolni se bírok.

– Hé, apa...

– Itt a negyven centem. Meg tíz cent borraivalónak. – Ahogy a két negyeddolláros köré görbül az öreg keze, mielőtt átadná, abból látszik, hogy neki még ezüstpénnel ez, nem réz-nikkel szendvicsérme, amely kongó hangot ad a pulton. A régi értékek. A gazdasági válság, amikor a pénz még pénz volt. Sohasem lesz olyan szent többé, már a tízcentes sem ezüst. Kennedy arca megölte a féldollárost, kivonták a forgalomból, azóta se jött vissza. A fémet föllőtték a holdra. A számlával való bíbelődés miatt elmarad a kérdés az anyjáról, aztán amikor már kinn vannak, ráébred, hogy nem teheti fel, annyira nem ismeri az apját. Itt kinn, a verőfényben az apja arca elveszti azt a tolakodóan bizalmas jelleget, már egyszerűen csak öregnek látszik – májfoltok a szeme alatt, hajszálerek pókhálója az orra oldalán, kartonpapír-színtelen haj. – Mit is akartál kérdezni?

– Már nem emlékszem – mondja Harry, és tüsszent egyet. Attól, hogy a légkondicionálásból kilépett a hőségbe, akkorát durran a két szeme közt, hogy félsaroknyiról is visszaneznek rá, és nedvedzeni kezd az orrlyuka. – Ja, eszembe jutott. Szóval az öregek otthona. Hogyan engedhetjük meg ezt magunknak? Napi ötven dollár, olyasmi. Teljesen le fogunk gatyásodni.

Apja nevet, aztán becsattintja a száját, nehogy kiessen a műfogsor, és egy kis sztepptáncfélét lejt a forró járdán, a fehér-piros BUSZMEGÁLLÓ tábla alatt, amit valakik addig kapargattak és rúzsoztak, hogy most azt mutatja: BASZFELÁLLÓ. – Isten nem hagyott el bennünket egészen, anyádat meg engem, Harry. Ha hiszed, ha nem, mostanság van értelme ilyen sokáig élni. Vasárnap ugye betölti a hatvanötöt, és ingyenes lesz neki a betegségi ellátás. '66 óta fizetem, és mondhatom, nagy kő esik le a szívemről. Az orvosi költségek mostantól nem fognak megtörni bennünket. Johnson elnököt mindennek elhordták, de higgy nekem, sokat tett ő a kisemberért. És ha néha tévedett, annak is csak a nagy szíve volt az oka. Ezek a csinos fiúk ott fönny az égen, ezekért is Nixon fogja bezsebelni a dicsőséget, pedig a demokraták küldték föl őket, régi mese ez, mióta csak vissza tudok emlékezni, de legalábbis Wilson óta a republikánusok soha semmit nem tettek a kisemberért.

– Aha – feleli szórakozottan Harry. Jön a busza. – Mondd meg anyának, hogy vasárnap ott leszünk. – Hátranyomakodik, ahol van még állóhely, kinéz, miközben kapaszkodik a rúdba, és az apját is „kisembernek” látja. Ott áll az öreg, soványra nyirbálva a nagy amerikai ragyogásban, fölhunyorog a mennybe, ahonnan mannaként záporozik a kormány áldása, és zavartan, boldogan csoszant egyet-egyét: vége a munkanapnak, korsó sör a hasában, Armstrong fenn a feje fölött, Amerika az emberi történelem megkoronázása és bámulatának tárgya. Ő is hozzátette a magáét, mint egy kis szemcse az indítóállványon. És még az

egészségét is megőrizte; ki hitte volna, hogy anya mondja fel elsőként a szolgálatot? Nyúl agya, miközben a busz belekotor a fogaskerék-, lóduulás- és rázkódáskészletébe, félve közelít az anyja képéhez, amelyet rettegett relikviaként őriz magában: megőszült fekete hajához, túl okos, férfias szájához, rombuszforma orrlyukához, amiről gyerekkorában mindig azt hitte, be van gyulladva belül, a szeméhez, aminek a színét sohasem merte kikutatni, és most betegségében rácsukódik a düllelt szemhéja, az egész, hosszú arcához, ami enyhén fénylik, mintha izzadna, ahogy ott hever fásultan a párnán. Nem bírja elviselni, hogy így lássa, ez a titka, hogy olyan ritkán látogatja, nem Janice. Tulajdon életének forrása, ahogy bámul rá aszottan, és a szavakat keresgéli, hogy üdvözölje. És az a finom, cserzett betegségsgzag, ami nem marad meg a szobában, lejön eléjük a hallba is, az esernyők közé, és követi őket a konyhába, ahol szegény apa az ételüket melegíti. Szökő gáz szaga, olyasféle, mindig ettől félt az anyjuk, amikor ő és Mim még kicsi volt. *Bocsáss meg, bocsáss meg, könnyítsd meg neki. Amen.* Csak a buszon szokott imádkozni. És most már ennek is olyan szaga van.

TÚL SOK A NÉGER A BUSZON. Nyúl egyre inkább észreveszi őket. Időtlen idők óta itt vannak, pöttöm korából emlékszik olyan breweri utcákra, amelyeken az ember visszafojtott lélegzettel ment végig, pedig sose bántották, csak nézték; most azonban lármásabbak. Már nem kopaszok, hanem bozontosak. Ami persze nem baj, közelebb a Természethez, úgymint lassan kifogyunk belőle. Két néger munkás is van a műhelyben, Farnsworth meg Buchanan, az ember egy idő után már észre se vette őket; ők legalább tudnak nevetni. Keserves dolog lehet néger férfinak lenni, mindig kisebb a fizetésük, a szemük se olyan, mint a miénk, vérekes, barna, szinte túlcsordul benne a folyadék. Olvasta valahol, hogy egy antropológus szerint a négerék éppen hogy nem

primitívek, sőt, ők fejlődtek ki a legkésőbb, ők a legújabb emberek. Bizonyos tekintetben keményebbek, bizonyos tekintetben törékenyebbek. Butábbnak kétségkívül butábbak, de ugyan hová vezetett az a sok okosság, az atombombához meg az egy darabból sajtolt alumínium sörösdobozhoz. És Bill Cosbyról azt az egyet nem lehet elmondani, hogy ostoba volna.

De ezeknek a felvilágosodott, toleráns gondolatoknak ellene feszül egy bizonyos félelem; Nyúl nem érti, miért kell így lármáznuk. Ez a négy is, aki itt ül alatta, bökdösik egymást, és nagy, ezüstös karikákban gurul a lármájuk; tisztában vannak vele, hogy a frászt hozzák ezekre a kövér német háziasszonyokra, akik a bevásárlókocsijukat húzzák hazafelé. Jó, kölykök, azok már csak ilyenek, bármilyen színű a bőrük: de akkor is furcsa. Furcsa fajta. Nemcsak a bőrük, hanem az is, ahogyan össze vannak rakva, az ízületeik lazák, mint az orosláné, és a fejük is furcsa, mintha az ő gondolataik más formájúak lennének, és valahogy kitekeredve jönnének elő, még akkor is, ha nem akarnak fenyegetőnek látszani. Ez a sok afro hajbozont meg arany fülbevaló meg karika-ként guruló láрма a buszon, olyan, mintha a madarak trópusinövény-magvakat csempésztek volna be a kertbe, és most már más se nőne benne. Az ő kertjébe. Nyúl tudja, hogy az ő kertjéről van szó, ezért is ragasztott amerikaizászló-matricát a Falcon hátsó ablakára, hiába mondja neki Janice, hogy ez ciki meg fasiszta. Az újságban ott vannak azok a hírek némely connecticuti ott-honokról, ahonnan a szülők elutaztak a Bahamákra, a kölykök meg buli örvén szétverik a házat. De lassan az egész ország ilyen lesz. Mintha csak úgy magától termett volna, és nem emberek építették volna a saját vérükkel-verejtékükkel.

A busz végigmegy a Weiseren, és átkel a Running Horse folyón; az emberek már inkább leszállnak, mint föl. A város a pangó egységárüzleteivel (régén olyanok voltak, mint a tündérország, a pultjuk az orráig ért, és a képeskönyvek karácsonyszagot árasz-

tottak), a Kroll Nagyáruházzal (valamikor ott dolgozott, ládákat bontott a bútorosztály mögött), csupa virágdézsza körforgalmával, ahol azelőtt a villamossínek keresztezték egymást csattogva, üres, poros kirakataival, amik mögött az üzletet elsorvasztották a kertvárosi bevásárlóközpontok, búval bélelt, keskeny frontú, fel- és eltűnő, Go-Go meg Butik nevű boltjaival, műgránit homlokzatú ravatalozóival, diszkontárkádjával, cipőtisztító szalonjaival, ahol frissen pörkölt mogyorót is kapni, meg philadelphiai újságokat, MBOYA MÁRTÍRHALÁLT HALT, ordítja mostanság a címlapjuk, a virágüzlettel, ahol feketelottót meg védelmet is lehet vásárolni, a vegyeskereskedéssel a konfekcióruha-bolt mellett, amellet meg a JIMBO *Meghitt* SZALONJA nevű sarki csehóval, a város cigarettacsikkjeivel, amiket a híd nyom el – a város ez után a nyílt vízszalag után, amiben gyerekkorában annyi szénpor rakódott le (egyszer egy öngyilkosjelölt leugrott innen a hídról, de a csípőjéig beleszagadt, a rendőröknek kellett kihúzni), most viszont kikotorták, és itt is, ott is sétahajók horgonyoznak rajta, átadja a helyét West Brewernek, ennek a foghíjas városimitációnak, ugyanazok a dominóvékony téglaházak, ugyanúgy pirosra festve, csakhogy autókereskedések is ékelődnek közéjük, egy-egy benzintöltő állomás a kútjaival meg címerdíszes eresztetőjével, egy-egy szupermarket a tó mélységű parkolójával meg csillámló kocsiuszonytömegével. A busz máris könnyebb, a négerek mind eltűntek, neki-nekilődulva, sziszegve halad a tágaság ígérete felé, el lakóerődök mellett, amelyeket mind a négy oldalról öntözőberendezés locsolta pázsit vesz körül, a frissen hézagolt gyámfalak teteje fölé szépen nyírott hortenzia nő, el a felvillanó múzeum mellett, amelynek folyton virágzottak a kertjei, és ahol hattyúk csipegették föl a kenyérmorzst, amit az iskolásgyerekek szórtak eléjük, el a Megyei Elmegyógyintézetnek a rájuk tűző napban narancssárgán vakító ablakai mellett. Aztán, már kivehetőbben: a West Brewer-i Vegytisztító, egy Hobbi Menny-

ország nevű játékküzet, egy Rialto mozi, bejárata fölött a felirat: 2001: ÜRODÜSSZEIA. A Weiser Street elkanyarodik, átme gy országútba, zöld kertvárosokba ereszkedik alá, ahol a húszas években kisebb iparbárok építettek gerendavázas álompalotákat, kavicsvakolatúakat, klinkertéglásakat, réteshéjfinoman hullámos stukkóborításúakat, mézeskalács boszorkánykunyhókat kétkocsis garázzsal, íves felhajtóval. Néhány vaskerítéssel körülve tt, mérföldnyi pázsitokkal vizesárkolt főúri kastélytól eltekintve Diamond megyében ezek képviselik az ingatlanvilág csúcsát: jól menő fogorvosoknak, törtető biztosítási ügynököknek, dörzsölt szemészeknek futja rájuk. Ennek a résznek külön neve is van, hogy West Brewertől megkülönböztesse magát: Penn Park. A Penn Villas reménykedve visszhangozza ezt a nevet, bár közígazgatásilag nem is tartozik a városhoz, ott ücsörög Furnace Township határán, onnan kukucskál befelé. Ez utóbbi község, amelynek, ahogy a neve is utal rá, faszén tüzelésű kohói olvasztották hajdan a vasat a függetlenségi háború muskétáihoz, még most is jobbára farmvidék, pár hóékéje, egyetlen seriffje nem tud megbirkózni ennek a ranchházakból álló lakótelepnek a problémáival, ahol minden pázsit merő sár, a makadámutak kátyúsak, az ingatlanfejlesztők által rájuk sózott csatornák pedig kritikán aluliak.

Nyúl egy Penn Park-i megállónál száll le, és végigme gy algótikus utcán, az Emberly Avenue-n, amelynek burkolata a községhatáron megváltozik, és immár Emberly Drive-ként torkoll bele Penn Villasba. Itt lakik ő, a Vista Crescenten, a végétől számítva a harmadik házban. Valaha bizonyára lehetett *vistája*, kilátása, például arra a vörös fedelű csűrökkel meg szárazkő farmházakkal teli lankás völgyre, csakhogy a „villák” egyre sokasodtak, és a megmaradt kilátás bármelyik ablakból már csak annyi, mintha repedezett tükörbe nézne az ember, efféle házakat látni, mint az övé, meg telefonhuzalokat, tévéantennákat, ezek kép-

viselik a tükrön a hajszálrepedéseket. Az ő házának, a 26-osnak almazöld alumínium áldeszakából van a burkolata. Nyúl fellép a kis kőlapos tornácra, és kinyitja az ajtót a három lépcsőzetes kisablakával, amelyek az ajtócsengő hármassal, emelkedő trilláját visszhangozzák.

– Szia, apu – szól ki a fia a nappaliból, amelynek a mérete akkora, mint a régi szalonoké, kandalló is van benne, amit sosem használnak. – Már elhagyták a Föld körüli pályát! Negyvenháromezer mérföldre vannak innen.

– Szerencsés emberek – mondja Nyúl. – Anyád megjött?

– Nem. Az iskolában beengedtek bennünket a nagyterembe, hogy nézhessük az indítást.

– Nem telefonált?

– Mióta itthon vagyok, nem. Az előbb érkeztem. – Nelson a korához képest alacsony, arcbőre sötét, mint az anyjéé, de az arcában van valami finom vonás, valami éberség, amit az Angstromoktól örökölhetett. Hosszú szempilláit viszont sehonnan sem örökölhette, és a vállig érő haj is az ő ötlete. Nyúl úgy érzi, ha magasabb lenne, jól állna neki ez a hosszú haj. Így azonban ijesztően lányos.

– Mi volt ma?

A tévében a műsor ugyanaz, emberek találgatnak, nyerne, visonganak, és csókolgatják a műsorvezetőt.

– Semmi különös.

– Voltál a pályán?

– Egy kicsit.

– Aztán?

– Átmentünk West Brewerbe, Billyék háza körül lógtunk. Hé, apu!

– Hm?

– *Billy* egy mopedet kapott az apjától a születésnapjára. Nagyon menő. Tudod, olyan hosszú az eleje, fel kell nyúlni a kormányhoz.

– Te is kipróbáltad?

– Csak egyszer engedte. Csillog-villog az egész, semmi festék nincs rajta, minden fém, és olyan fehér banánülése van.

– Billy idősebb nálad, nem?

– Csak négy hónappal. Összevissza négy hónappal, apu. És három hónap múlva én is tizenhárom leszek.

– És hol motorozik vele? Az utcán nem szabad, igazam van?

– A házuknak van egy óriási parkolója, azon repeszt körbe-körbe. Senki se szól rá. És csak száznyolcvan dollárba kerül, apu.

– Mondjad csak, én közben hozok egy sört.

A ház elég kicsi ahhoz, hogy az apja még a konyhában is hallja a fiát, hangja összekeveredik a mohó ujjongásokkal a televízióból meg a nyíló-csukódó hűtőszekrény ajtajának vastag cuppanásával. – Hé, apu, valamit nem értek.

– Igen?

– Azt hittem, Fosnachték elváltak.

– Különköltöztek.

– Akkor hogyhogy az apja azóta is ilyen menő cuccokkal tömi? Látnod kellene a hifitornyát, csak az övé, a szobájában van, nem osztozik rajta senkivel. Négy hangfala van, apu, és fülhallgatója. Az a fülhallgató fantasztikus. Tisztára mintha *benne* lennél Tiny Timben.

– Jó is lehet ott – mondja Nyúl, és visszajön a nappaliba.

– Kérsz egy kortyot?

A gyerek beleiszik a dobozba, lyuk méretű hab marad utána a felső ajka fölötti pihéken, és pofákat vág.

Harry magyaráz. – Amikor a szülők elválnak, az apa továbbra is szereti a gyerekeit, csak nem bír velük élni. Fosnacht igazából azért veszi Billynek ezeket a drága szarokat, mert lelkifurdalása van, amiért otthagya.

– Miért költöztek külön, apu, te tudod?

– Gőzöm sincs. Nagyobb kérdés, hogy minek házasodtak össze egyáltalán. – Nyúl ismeri Peggy Fosnachtot még Peggy Gring korából, nagy seggű, kancsal lány a középső padsorban, folyton a kezét nyújtogatta, mert azt hitte, ő mindenre tudja a választ. Fosnachtot nem ismeri annyira, cingár srác volt, folyton a vállát rángatta, szaxofonozni szokott a szalagavatókon, most üzlettárs egy zeneboltban, a Weiser Street felső részén, azelőtt Kóta és Flótának hívták, jelenlegi neve Fidelity Audio. Amilyen kedvezményesen vásárolhat ott, Billy hifitornya alig kerülhetett neki valamibe. Mint ezek a nyeremények is, amiket ezekhez a fiatal visongókhoz vágnak hozzá. Az, aki nyelves csókot adott a műsorvezetőnek, már nincs itt, most egy színes bőrű házaspár találgat. Elég világosak, de azért színesek. Hadd találgassanak, hadd nyerjenek, hadd visongjanak velünk, többiekkel együtt. Jobb, mint ha a háztetőkről lövöldöznének ránk. Vajon milyen lehet ez a fekete fiatalasszony? Azzal a vastag ajkával ripsz-ropsz leszopna, bezzeg a férfiak lassúak, olyan hosszú nekik, mint a dákó, időbe kerül, hogy fölállítsák, aztán iszonyú sokáig úgy marad, ezért kívánják őket annyira a fehér nők, mert a fehér férfiak hipp-hopp végeznek, és már mennek is a dolgukra, nagygyá kell tenni Amerikát. Nyúl imádja, amikor a *Laugh-In* című műsorban Teresa ellejti a hastáncot, és fehérrel festik rá a bőrére a szavakat. Ha nézik, Janice és Nelson állandóan őt kérdezetgi, hogy mi van ráírva; mióta nyomdász, pillanatok alatt elolvass mindent, fejfelé, tükrírásban: mindig is fürge volt a szeme, Tothero azt szokta mondani, a fülével is látja a labdát. Nagy, alamuszi hízelgő volt Tothero. Meghalt azóta. A kosárlabda is más lett, csupa ugródobás, nagy, tekergő, éhes feketék szárnyalnak föl, lógnak a levegőben egy pillanattig, miután rózsaszín tenyerük, akkora, mint az ember alkarja, ellötte a labdát. Megkérdi Nelsontól: – Miért nem jársz többet a pályára mostanában? A te korodban én egész nap dobáltam a haverokkal.

– Igen, de te jó voltál. Magas. – Régebben Nelson odavolt a sportért. Tornatermi baseball. De mostanában nem. Nyúl azt az újságkivágás-gyűjteményt okolja érte, amit az anyja rakott össze, az ő kosaraskorából, az ötvenes évek elejéről, amikor több megyei rekordot is felállított: múlt télen ahányszor csak átruccantak Mt. Judge-ba, Nelson folyton előszedette, hasalt vele a padlón, azokkal a réges-régi meccsekkel, a ragasztó már egészen kiszáradt, ropogtak a lapok, amikor átfordította őket, MT. JUDGE TÖNKREVERTE AZ ORIOLE-T, ANGSTROM 37-ET DOBOTT, a kölyöknek jelenidőben, pedig húsz éve történt: fény egy távoli csillagról.

– Magas *lettem* – mondja neki Nyúl. – A te korodban én se voltam sokkal magasabb. – Hazugság, bár nem igazán. Néhány hüvelykkel. Egy olyan világban, ahol minden hüvelyk számít. Golfban. Baszásban. Az égitestek pályájában. Kiállításban. Bántja Nelson alacsonyága. Nem mintha ő sokra vitte volna a magasságával, ha lehetne, szívesen levágna magából s nekiadna Nelsonnak öt hüvelyket. Csak ne fájjon.

– A sport különben is ciki mostanában, apu. Senki se csinálja.

– Ja, mi nem ciki? A kábítószerezésen meg a szolgálatmegtagadáson kívül? Meg azon, hogy a hajad a szemedbe lóg? Hol az istenbe van anyád? Fölhívom. Halkítsd le azt a kurva tévét, legalább egyszer az életben!

A *Match Game*-et felváltotta David Frost műsora, úgyhogy Nelson ki is kapcsolja. Harry szégyelli, hogy olyan rémült kifejezés suhant át a gyerek arcán: akár az apja, amikor ő eltüsszentette magát az utcán. Úristen, már az is halálra rémiszti őket, ha tüsszent. Egyszerre törékenynek, szánalmasnak látja a fiát meg az apját. Ez a baj, ha szeretünk valakit, állandóan oltalmazni akarjuk. Aztán meg úgy érezzük, agyonnyomnak.

A telefon a térelválasztó polc sor alján van, elvileg ez rekeszti el a nappalit attól a kis beugrótól, amit reggelizősaroknak neveznek.

Pár szakácskönyv hever rajtuk, nem mintha Janice valaha is be-
léjük kukkantott volna, folyton ugyanazt a sült csirkét, ízetlen
marhasültet, meg borsót és hasábkrumplit tálalja föl nekik. Harry
tárcsázza az ismerős számot, ismerős hang szól bele a kagylóba.

– Springer Motors. Itt Mr. Stavros.

– Helló, Charlie. Ott van Janice?

– Persze, Harry. Hogy ityeg a fityeg? – Stavros eladó, folyton
szövegelnie kell.

– Ityeg – feleli Nyúl.

– Tartsd a vonalat, cimbora. Adom az asszonykát. – Elkur-
jantja magát: – Vedd fel. A férjurad keres.

Felvesznek egy másik kagylót. A pillanatnyi csönd göblyukán
át Nyúl látja az irodát: a csillogó autókat a kiállítóteremben,
az öreg Springer homályosüveg-ajtaja csukva, a zöld fedelű pult
mögött három acélasztal: az egyik Stavrosé, a másik Janice-é,
köztük Mildred Kroust, aki harminc esztendeje könyvel Sprin-
gernek, csakhogy mostanában állandóan betegszabadságon van,
valami női nyavalya támadta meg vén korára, úgyhogy az ő
asztala üres, eltekintve a drótkosaraktól, a számlatartó pöcök-
től meg az itatóstól. Nyúl a tavalyi kiskutyás naptárt is látja
a falon, meg a Toyota kombi kartonmodelljét a régi kávébarna
széf tetején, a karácsonyfa mögött. Mert utoljára akkor járt a te-
lepen, amikor meghívták a karácsonyi partira. Springer úgy oda-
van, amiért megkapta a Toyota-képviselést, miután hosszú éve-
ken át csak használt kocsikkal üzletelt, hogy azt mondta Harry-
nek, úgy érzi magát, „mint a gyerek, akinek egész évben kará-
csony van”. Tíz éve Nyúlból is megpróbált gépkocsieladót fa-
ragni, de Harry úgy döntött, inkább az apját követi, és becsüle-
tes munkából él meg. – Harry, édesem – mondja Janice, és tény-
leg van a hangjában valami új, valami lihegős, trillázó lendület-
féle, mintha ő a dalolását szakította volna félbe. – Most meg
fogsz szidni, ugye?

– Dehogy, csak azon filóztunk itt a kölyökkel, a búbánatos hétrosszebe, hogy mikor kapunk végre egy rendes főtt vacsorát.

– Jaj, tudom én – dalolja Janice –, nekem is elegendem van az egészségből, csak hát most, hogy Mildred beteg, át kell tekintenünk a könyvelését, és egy túrós van benne, nem rendszer. – Túrós: Harry egy másik hangot hall ki a hangjából. – Isten engem úgy segéljen – dalol tovább Janice –, ha kiderül, hogy milliókra levágta aput, egyáltalán nem leszek meglepve.

– Aha. Figyelj, Janice. Úgy látom, te nagyon élvezed ott...

– *Élvezem?* Ez *munka*, édesem.

– Na ja. Szóval mi a lófasz megy ott tulajdonképpen?

– Hogy érted azt, hogy *megy*? Semmi sem megy, azon kívül, hogy a feleséged megkeres egy kis plusz kenyérrevalót. – Kenyér?

– Még hogy „megy”, te jó ég. Lehet, hogy azt hiszed, a te hétvagy hány dolláros órabéred, amiért ücsörögsz a sötétben, és azt a gépet buzerárod, nagy pénz, Harry, de a helyzet az, hogy száz dollár ma már semmit sem ér, volt, nincs.

– Most miért is kapom ezt az előadást az inflációról? Én csak arra vagyok kíváncsi, miért nincs soha itthon a feleségem, hogy megfőzze a kurva vacsorát nekem meg a kurva gyerekeknek.

– Harry, valaki piszkál téged velem kapcsolatban?

– Piszkál? Miért piszkálna? Janice. Halljam, betegyek két tévévacsorát a sütőbe, vagy ne?

Csőnd, és Nyúlnak látomása támad: Janice összecsukja a szárnyát, vége a dalnak, és elképzeli önmagát, amint szárnyal, gyökértelenül, szabadon. Régi előérzet, homályos. Végül megszólal Janice, és kimért szavai hallatán Harry úgy érzi magát, mint amikor kiskorában azt nézte, hogyan kanalazza az anyja a cukrot a felvert tészta. – Megtennéd, édes? Csak ma este? Éppen egy válság kellős közepén vagyunk, az a helyzet. Bonyolult lenne elmagyarázni, de a lényeg az, hogy ha nem teszünk rendet a számok közt, holnap nem tudunk fizetni a dolgozóknak.

– Mit jelent ez a többes szám? Apád ott van?

– Persze.

– Tudnád adni egy percre?

– Miért? Kinn van a telepen.

– Tudni szeretném, megvette-e a jegyeket a Blasts-meccsre.

A kölyök nagyon szeretné megnézni.

– Az az igazság, hogy nem látom, lehet, hogy hazament va-csorázni.

– Szóval akkor ketten vagytok Charlie-val.

– Dehogy, jönnek-mennek az emberek. Nagy a felfordulás, rendbe kell tenni a zűrzavart, amit Mildred csinált. Ez az utolsó ilyen este, Harry, megígérem. Nyolc és kilenc között otthon leszek, aztán holnap este megnézhetnénk egy filmet. Például azt az űrizét, az még mindig megy West Brewerben, láttam reggel a kocsiaablakból.

Nyúl hirtelen elunja, a beszélgetést, mindent. Ellentmondá-sos energiák áramlanak körülötte. Az ember étvágya csökken, a világé soha. – Oké. Gyere, amikor tudsz. De erről beszélnünk kell.

– Én is imádnék beszélgetni, Harry. – Ezt úgy mondja, mintha a „beszélgetésen” baszást értene, pedig Harry tényleg beszélgetni akar. Janice lerakja a kagylót: elégedett, türelmetlen kattanas.

Nyúl kinyit egy másik sört. Letörlik a füle, elő kell keresnie a régi, rozsdás konzervnyitót, ami persze el van temetve a késes fiókban. Fölmelegít két adag Salisbury steaket; míg azt várja, hogy a sütő előmelegedjen négyszáz Fahrenheit-fokra, az összetevőket silabizálja a csomagoláson: víz, marhahús, borsó, dehidratált burgonyaszírom, panírmorzsa, gomba, liszt, vaj, margarin, só, maltodextrin, paradicsomkrém, kukoricakeményítő, Worcester-szósz, hidrolizált növényprotein, nátrium-glutamát, sovány tej, dehidratált hagyma, ízesítő, cukor, karamellaszínezék, fű-szer, cisztein és tiamin, gumiarábikum. A sztaniolon levő képből

megállapíthatatlan, hol fér bele ez a rengeteg anyag. Ő mindig azt hitte, a gumiarábikum, az a radír. Harminchat éves, és anynyit se tud, mint a legelején. De most már legalább tudja, hogy mindig keveset fog tudni. Nem fog megtanulni kínaiul, nem fogja megtudni, milyen lehet dugni egy afrikai hercegnővel. A hatóság hírek tele van a világgúrral, az ürességgel; valami kopasz alak kis játékszereket tologat, a dokkolást meg a szétkapcsolódást illusztrálja, aztán egy vitafórum résztvevői azt taglalják, mekkora hatással lesz ez az egész a következő ötszáz évre. Folyton Kolumbuszt emlegetik, holott Nyúl szerint épp az ellenkezőjéről van szó: Kolumbusz vakon utazott, és nekiment valaminek, ezek az emberek pedig pontosan tudják, hová tartanak, egy nagy, gömbölyű semmire. A Salisbury steaknek tartósítóíze van, Nelson alig eszik pár falatot. Nyúl viccel próbálja ösztökélni: – Nincs tévé tévévacsoza nélkül. – Váltogatják a csatornákat, hátha leköti őket valami, de nincs semmi, minden tovassiklik, míg végül kilenc után Carol Burnett egész jó kis kabaréjelenetet csinál Gomer Pyle-lal a Lone Rangerről. Nyúl előtt felidéződik a régi rádióhallgató karosszék a Jackson Roadon, aminek a karfája csupa zsírpecsét lett a rápakolt mogyoróvajás talérokától, azokat ette, miközben a műsort hallgatta. Anyát az örületbe tudta kergetni vele. Hétfőn, szerdán és pénteken fél nyolckor mindig kezdődött a *Lone Ranger*, és ha nyár volt, az ember bejött a konzervdoboz-rugdósásból vagy a baseball-labda-dobálásból, a környéken elcsendesedtek a hátsó udvarok, aztán nyolckor megint kivágódtak az ajtók, kezdődhetett újra a játék, azok a csodás nyári napok, amikor pont csak annyi sötétség volt, hogy aludhasson egy kicsit az ember, az óceánokon túl zajlott a háború, és pedig azért, hogy ő ilyen boldogságban, ilyen nyugalmas növekedésben élhesse tovább a napjait. Ehette a Wheatiest Jack Armstronggal, meg a Jell-Ót, ami elhozta neki Jack Benny.

Ebben a kabaréjelenetben a magányos lovasnak felesége is van. Toporzékolva járkal fel-alá a kunyhóban, azt kiabálja, hogy gyűlöli a házimunkát, meg a magányos életét. – Te sohasem vagy itthon – mondja –, folyton eltűnsz egy porfelhőben, csak annyit kurjantasz, hogy „Hej-hó, Silver!” – A láthatatlan közönség nevet, Nyúl is nevet. Nelson nem érti a viccet. Nyúl magyaráz: – Mindig ezzel kezdődött a műsor.

– *Tudom*, apu – mondja nyűgösen a kölyök, és Nyúl egy rövid időre elveszti a fonalat, volt valami vicc, amit nem hallott, aminek éppen most hal el a nevetése.

A magányos lovas felesége azt panaszolja, hogy bezzeg Daniel Boone gyönyörű prémeket hoz a feleségének, de „Én mit kapok tőled állandóan? Ezüstgolyót!” Kinyit egy ajtót, és kiömlik mögüle egy vékányi ezüstgolyó, szétgurulnak a padlón. A jelenet hátralevő részében Carol Burnett, Gomer Pyle és az a színész, aki Tontót játssza (nem Sammy Davis Jr., hanem egy másik tévénéger), állandóan elcsúsznak ezeken a golyókon, amik ropognak a talpuk alatt. Nyúl a sok millió nézőre gondol, a sok millió dollárra, amit a hirdetőik fektettek bele, és mégis, senki se számított rá, hogy ez fog történni: egy halom ezüstgolyó a padlón.

Tonto azt mondja a magányos lovasnak: – Legközelebb gondolkodni, golyót tenni pisztolyba.

A feleség megperdül, Tontóra panaszkodik. – Na meg *ez* itt. Miért kell állandóan meghívni vacsorára? *Ő* sohasem hív vissza minket.

Tonto azt feleli neki, ha elmenne a tipijébe, azonnal elrabolná hét vagy nyolc harcos. A nő nem ijed meg, inkább érdeklődőnek látszik. Nagy Burnett-szemét forgatva így kiált: – Csak rajta, *que más sabe!*

– Apu, mit jelent az, hogy *que más sabe?* – kérdi Nelson.

Nyúl meglepődve feleli: – Nem tudom. Valami olyasmit, gondolom, hogy „hű barát” vagy „főnök”. – Ami azt illeti, tulajdon-

képpen semmit sem tud Tontóról. A Lone Ranger fehér ember, úgyhogy ha a pusztán rend van, az neki jó, na de mi van Tontóval? Fajtája árulója, egyben az önzetlenebb, magányosabb, hősiesebb és erényesebb figura. Mit nyer ezzel? Miért tart ki e mellett az álarcos idegen mellett? A háború alatt ezt senki sem kérdezte. Tonto egyszerűen a „jó oldalon” állt. Akkor ez korrekt álom volt, vörös bőrű és fehér ember vállvetve, a vörös éppolyan természetesen ragaszkodott a fehérhez, mint a sávok egymáshoz a zászlón. Hová lett a „jó oldal”? Több viccet is elmulaszt, miközben Nelsonnak magyaráz. A jelenet a csúcsponthoz közeleg. A feleség közli a magányos lovassal: „Választanod kell, ő vagy én.” És mogorva arccal összefonja a karját.

A Lone Ranger nem sokáig töpreng. „Nyeregbe, Tonto!” – mondja. Felteszi a lemezjátszóra a *Tell Vilmos-nyitányt*, és a két férfi kimegy. A feleség odalopakodik, egy golyó roppan a talpa alatt, és az „Indian Love Call”-ra cseréli a lemezt. Tonto belép a képernyő másik szélén. Összeölelkeznek, csókolóznak. „Mindig is érdekelték – szól ki Carol Burnett a közönségnek, és az arca óriásira nő – az indián viszonyok.”

A láthatatlan közönség nevet, és Nyúl is nevet az otthonában, a karosszékekben, de azért mégiscsak lapos ez a végső poén, talán mert Tontót még mindig megronthatatlannak tekintik, mindenkinek fölött valónak, mint Jézus meg Armstrong. – Ideje lefeküdni, nem? – mondja Nyúl. Kikapcsolja a tévét, miközben pörög a stáblista. A kis fehér csillag felfénylik, elhomályosul.

Nelson azt mondja: – A suliban a srácok szerint Mr. Fosznacht-nak viszonya volt, azért váltak el.

– Vagy azért, mert megunta, hogy sose tudja, mikor melyik szemével néz rá a felesége.

– Apu, mi az, hogy viszony?

– Amikor két ember együtt jár, pedig másoknak a házastársai.